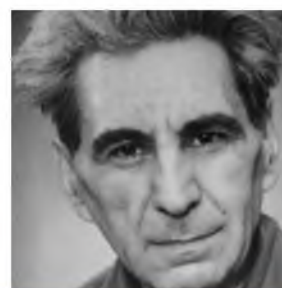

Superficialitatea este o boală națională, de aceea nu progresăm. (George Călinescu)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

ANUL VI, NR.1

IANUARIE 2025

APARE LUNAR

Ziua Culturii Naționale

15 ianuarie 2025

pag. 2-3

SALA DALLES

pag. 4-5

PE
URMELE
LUI
ȘTEFAN
CEL
MARE
ȘI
SFÂNT

pag. 8-9

FILANTROPIA ȘI
ACTIVITATEA
FILANTROPICĂ ÎN
GRECIA ANTICĂ

pag. 12

MEMORILE
LUI
NICHIFOR
CRAINIC

pag. 6-7

CĂRȚI DE LITERATURĂ JURIDICĂ DIN
BIBLIOTECA MITROPOLITULUI
IOSIF NANIESCU

pag. 10-11

Vorbim azi despre filozofia tehnologiei sau a tehnologiilor și ne place sintagma societatea cunoașterii, uitând adesea că, uman, definitoriu este actul creator și autenticitatea acestuia și că orice tip de cunoaștere trebuie să ajungă la spiritualitate, de la eficacitate la sens. Dar fiind ziua lui Mihai Eminescu, așa cum s-a stabilit de către istoria literară, și Ziua Culturii Naționale, ca muzeograf și Director al MNLR vă voi spune câteva cuvinte despre marele poet.

De multe ori când vine vorba despre Mihai Eminescu discuțiile se poartă nu despre poezia sa, ci despre mitul Eminescu. Vremurile pe care le trăim impun o recitare nu doar a poeziei sale, ci și a prozei, a scrierilor politice, și, mai ales, date fiind condițiile geopolitice

a celor despre Basarabia și Bucovina și cele despre starea lumii românești așa cum o vedea el, un reacționar, cum îl numeau contemporanii, dar unul care și-a păstrat convingerile. Analizele sale, cu stil direct, concis și documentat, îl impun ca gânditor politic și, desigur, vizionar. Epigonii, poem intrat în canonul receptării operei sale, este dincolo de manifest literar, o analiză, cu mijloace poetice, a stării culturii românești a secolului XIX, un secol în care oamenii credeau că „literatura este politica noastră cea mai bună” și că trecutul, în antiteză cu prezentul, trebuie apreciat pentru idealurile și entuziasmul începuturilor, pentru patosul aproape mistic cu care se descifrează necesitățile istoriei. Oricât

romantism am dori să identificăm în gândirea lui Mihai Eminescu, nu putem ignora străfulgerările minții lui vizionare. La 175 de ani de la naștere, ne oferă o lecție a rolului tradiției în progresul unei nații, cum să privim permanențele spirituale, cum le numea Eugen Simion. Actualitatea lui Mihai Eminescu este a aventurii gândirii umaniste în lupta cu ideologiile și formele fără fond. Este, în alt veac, în alte condiții, aceeași aventură. Eminescu avertiza în urmă cu aproape 150 de ani asupra unei Noi realități. Se agită mituri defuncte, se destramă alianțe naturale și se nasc altele împotriva firii. Recunoașteți această Nouă realitate? [...]

EXPOZITIE GEORGE CĂLINESCU

[...] Astăzi este o zi aparte, când se întâlnesc Eminescu și Călinescu, primul mare interpret al operei eminesciene. Eminescu se întâlnește cu Călinescu, sau invers, demonstrând cum se face, sau ar trebui să se facă istorie literară. Atunci când Călinescu a fost profesor la București și a ajuns, după ce a fost dat într-un fel deoparte, directorul Institutului pe care l-a creat, a început o anumită metodă de cercetare a istoriei literare. O metodă, hai să-i zic așa, de expediție științifică. Aveți aici obiecte pe care Călinescu le-a adus la Institutul pe care l-a condus, o parte din obiectele care se află astăzi în patrimoniul Institutului de Istorie și Teorie Literară. De atunci au fost aduse și alte obiecte care

mințe acum un tablou, care este în biroul directorului. Călinescu a achiziționat și tablouri de epocă ale marilor scriitori, ale marilor personalități culturale și, atunci când Institutul a trebuit să se mute peste noapte din clădirea de la Moșilor cu Boulevardul Republicii (cum se numea atunci), da, a trebuit luate repede obiectele, și soldații care făceau transferul nu știau nici valoarea și nici nevoia de a le proteja. Există acolo un tablou înțepat, care nu a putut fi reparat, și care este păstrat. Există, de asemenea, în Institut un tablou în care se presupune că este pictat Cantemir. Se discută dacă este Cantemir, un tablou din tinerețe, sau nu este. Este o copie, foarte probabil, dar una pe care Călinescu

priveau, care documentau, care argumentau istoria literară românească.

De aceea spun că astăzi este o întâlnire fericită de Ziua Culturii între cele două mari personalități și atmosfera din aula se continuă aici. Mă gândeam, când am intrat, văzând copii, că ar fi fost bine să avem și o înregistrare - există la radio - cu vocea lui Călinescu. Eu nu știu să-l imit, dar îmi aduc aminte de: „... eu în tinerețe eram foarte trist...”, atunci când (își) spunea poezia, dar conferințele lui, tonul conferințelor era teatral, pentru că trebuia să susțină o idee, trebuia să încante un public și publicul acela umplea un amfiteatru, cred că era Odobescu, de la Facultatea de Litere. Personalitatea este remarcabilă, la Institutul Călinescu găsești și alte lucruri, găsești chiar elemente de istorie care s-au întâmplat în vremea lui Călinescu, dar care nu i se datorează lui. Am în

s-a gândit să o aducă în patrimoniul Institutului pe care l-a creat. Un

Academia Română, Biblioteca Academiei Române, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, Muzeul Național al Literaturii Române

organizează

Ziua Culturii Naționale

15 ianuarie 2025

Program

Ora 12:30 – Vernisaj expoziție *G. Călinescu – 60 de ani de posteritate* – Sala Theodor Pallady a Bibliotecii Academiei Române

Ora 14:00-15:30 – Dezbateri – *G. Călinescu. Editor și monograf al lui M. Eminescu* – Mansarda MNLR, Str. Nicolae Crețulescu 8.

Participă: prof. univ. dr. Nicolae Mecu, prof. univ. dr. Ileana Mihăilă, cercetător științific II Oana Soare. Moderator Lucian Chișu.

Institut în care cercetarea de arhivă era obligatorie. Însă formarea cercetătorilor era îndelungă și profundă.

Pentru că, dacă ați spune astăzi cuiva, sau dacă spun eu acum, că, înainte să fie mare critic și istoric literar, Călinescu a fost filolog de excepție înainte să scrie opere de istorie literară, a primit calitatea de arhivist și a lucrat ca atare pentru asta, lucrurile acestea pot părea ciudate. Dar nu poate fi imaginată

opera celui mai bun interpret al creației eminesciene fără o asemenea documentare, fără o asemenea pregătire.

După corul Madrigal care a încheiat magistral Ziua Culturii din aula, această expoziție este un dar făcut culturii românești.

Mă bucur că sunt prezent aici și mă bucur că și dumneavoastră ați venit pentru vernisarea acestei expoziții.

Prof. univ. dr. Gheorghe Chivu

G. CĂLINESCU – CRITICUL ȘI OMUL - SPECTACOL

Se împlinesc anul acesta 60 de ani de posteritate G. Călinescu. Acesta este și titlul expoziției de la Biblioteca Academiei realizată cu un belșug de elemente de la fotografii, desene, acuarele, la manuscrise și obiecte de mobilier din patrimoniul instituției gazdă și a celor doi parteneri Institutul de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu” și Muzeul Național al Literaturii Române. Expoziția a fost vernisată cu ocazia Zilei Culturii Naționale și a beneficiat de prezența Acad. Gheorghe Chivu, prof. univ. dr. Rodica Zafiu, membru corespondent al Academiei Române, prof. univ. dr. Lucian Chișu, director al Institutului și subsemnatul.

Dacă ziua de 15 ianuarie este, canonic, data de naștere a lui Mihai Eminescu, o expoziție - omagiu lui G. Călinescu devine cu atât mai relevantă pentru posteritatea marelui critic și a scrierilor lui despre poetul național. Viața lui Mihai Eminescu, Opera lui Mihai Eminescu și Eminesciune dincolo de monografie, ediția critică în trei volume apărută în 2016 în colecția de Opere fundamentale coordonată de Acad. Eugen Simion și realizată de Nicolae Mecu, Ileana Mihăilă, Daciana Vlădoiu, cu peste 3500 de pagini, stă mărturie pentru contribuția lui G. Călinescu la exegeza și documentarea operei autorului Luceafărului.

Opera sa definitorie, Istoria literaturii române de la origini până în prezent (1941), a exercitat și exercită o influență cardinală – fapt remarcabil, ținând cont că vreme de patru decenii, până în 1982, lucrarea nu a fost reeditată. În cadrul anchetei Cărțile literaturii române, la Centenar, organizate în 2018 de revista Vatra, la care au răspuns 45 de literați din generații diferite, Istoria... lui G. Călinescu domină detașat secțiunea Cele mai bune cărți de critică literară, în timp ce G. Călinescu domină detașat secțiunea Cel mai influent scriitor/critic român. Influența operei călinesciene nu a fost și nu este scutită de inerente problematizări sau contestări, fenomene care îi reafirmă importanța.

Opera sa nu include doar critică și istorie literară. A scris poezii, teatru și, mai ales, romane care au devenit referințe în literatura română. Ca profesor și critic, a devenit un personaj legendar. Era un histrion, un om spectacol.

Despre G. Călinescu ar fi superfluu să emitem păreri critice sau să-i expunem aici biobibliografia. Ar fi o impietate să nu spunem totuși că, dincolo de opera sa enciclopedică, „fundamentală pentru cultura românească”, de literatura sa în proză cu realizări spre capodoperă, cum este Scrinul negru, de poezia sa clasicizantă și erudită, în opera sa de orice fel descoperim o autoreferențialitate care ne trimite

cu gândul la celebra sintagmă a lui Buffon: Stilul e omul.

Nu există o exegeză critică a teatrului scris de G. Călinescu. Creația sa dramatică a fost ignorată, considerată simplu exercițiu dramatic sau, pur și simplu, unul de ironie în versuri cu personaje. Lucrurile însă nu stau deloc așa. În cadrul cercetării noastre nu ne-am propus să discutăm despre toate piesele sale, ci doar despre cele care au atingere cu subiectul nostru. Rămân, așadar, în afara discuției Șun și Ludovic al XIX lea, dar și scenetele despre Voltaire. Amintim aici, totuși, faptul că sub influența prezenței lui Bonaparte în folclorul românesc, G. Călinescu ne oferă și două scenete comice referitoare la ilustrul Împărat: Napoleon și sfânta Elena și Despre mânia sau Napoleon și Fouché.

Nu avem, totuși, cum crede Mircea Ghițulescu, cicluri „bine marcate” și nici un sistem teatral. În Irod Împăratul, Brezaia, Crăiasa fără cusur și Soarele și luna descoperim niște scenete dramatice al căror numitor comun sunt personajele Vrabie și Chițimia. Este vorba de cunoscutii folcloriști I. C. Chițimia și Gheorghe Vrabie, colegi la Institutul pe care G. Călinescu îl conduce în anii '50.

Ironia este desigur blatul acestei prăjituri dramatice, succulent și relaxant, ca joc de societate intelectuală în care își face simțită prezența și autoironia. Nu există nicio legătură cu Jocul Iroilor, ci mai degrabă cu personajul G. Călinescu, întâmplător și autor al comediei, în dorința sa de bufonerie, frondă și spectacol. Se știe că lui G. Călinescu îi plăceau păpușile. Este și aici o joacă de acest tip pentru că autorul, după cum ne comunică Dinu Pillat, „era amator să asiste la improvizări de fantezii comice.” (G. Călinescu, în Mozaic istorico-literar – secolul XX, EPL, p.185.)

Era cunoscut în epocă faptul că, după 1950, Călinescu organiza acasă mici reprezentații de teatru propriu, cu membrii Institutului, plus el însuși, ca actori, și câțiva prieteni ca spectatori. Punea mult suflet și avea emoții de fiecare dată. De fapt, adevăratul spectacol era format din cele câteva repetiții, când profesorul interpreta el rolurile, dădea indicații de balet, omogeniza mișcările cu muzica înregistrată pe bandă, proba cu umor costumele fiecărui personaj (de regulă, împrumutate de la un teatru), se supăra sau se bucura, se amuza pe seama stângăciilor firești ale vreunui din interpreți etc. Cu o excepție sau două, când spectacolele acestea sui-generis au avut loc la Institut, lucrurile se petreceau în casa din strada Vlădescu. Acolo, în corpul de clădire

în care se aflau biroul și biblioteca, erau și scena, și culisele, și sala de spectacol. În încăperea mai mare erau așezați cei vreo 10-15 spectatori. În cea din stânga era scena, iar, în colțul de lângă geam, regisorul, instalat lângă magnetofonul pe care-l manevra. În scenă, se intra prin cele două părți ale coridorului, prin fața spectatorilor. În seara (de pildă) din ajunul Crăciunului, în jurul orei 7, începea spectacolul, compus în genere din două sau trei piese... Tragedia regelui Otokar și a prințului Dalibor a fost în întregime interpretată de profesor, având vocea înregistrată pe bandă, iar păpușile aduse dintr-o călătorie în Cehoslovacia. În multe din aceste piesete, apropiații lui G. Călinescu ghiceau în subtext aluzii la viața și întâmplările lui mai recente ori mai

Șerban Cioculescu ”impulsiv până la injustiție” și lista ar putea continua... (G.Călinescu, Varietăți critice, p.101) Nu avem, în cazul lui G. Călinescu, nici prelucrare după model folcloric, nici preluare după model. Este vorba de un superb exercițiu de ironie și autoironie, pus sub formă dramatică în versuri, cu o dexteritate dramaturgică ce se vede mai bine în Ludovic al XIX sau în parodia Phedra -teatru abstracționist. E un joc aproape copilăresc, dar care se naște dintr-o pasiune spre exuberanță și punere în scenă, după cum singur mărturisește în Cuvînt înainte la Cronicile optimistului: „Îmi plac oamenii care știu să se joace, eu însumi pun o răbdare și o frenezie extraordinară (ce miră pe cei din jurul meu) în jocuri, le pregătesc, le repet, le umplu de semnificații, atrag

îndepărtate.” (apud George Pruteanu în www.georgepruteanu.ro). Dar, să-i vedem personajul, pe Irod Împărat, care „intră călare pe băț, însoțit de Vrabie și de Chițimia, asemenea călare”: Irod este „impulsiv până la injustiție”, (Bate din palme) „Ostași să vină îndată/ Oamenii la judecată/ Că de acum un an/ N-am mai ținut divan.” Este bănuitor, Cuvintele tale mă umple de teamă/ Să fie adevărat?, prăpăstios și oscilant, Acum îndată să-mi aduceți unul/ Că de nu tac, îi risipesc cu tunul/ Vai! Zbuciumată am domnie/ Am să mă istovesc de insomnie”. Dacă citim caracterizările făcute de dușmani săi apropiații lui G. Călinescu o să-l recunoaștem pe Irod Împărat. După Dinu Pillat, autorul Scrinului negru era „plin de suspiciuni”, după Al. Rosetti „cu treceri bruște de la încredere la bănuială”, pentru Valeriu Ciobanu Călinescu „impresiona prin (...) comportări care, la prima vedere, păreau inconsecvente”, iar după

pe toți în hora mea exuberantă. Aptitudinea jocului destăinuie la om copilăria lui funciară, ingenuitatea, care-l pun în măsură să se ferească de blazare.” (p.5) Expoziția dă seamă despre o personalitate vie, prolifică și a cărei operă, indiferent de vremuri, nu poate trece neobservată, pro sau contra, în istoria literaturii române. Închei cu un citat din Dumitru Micu, folosit și pentru micro-expoziția foto-documentară Identitate românească - Identitate europeană: „Nu am nici un dubiu că proza lui G. Călinescu și întreaga sa operă, inclusiv publicistica, vor dura atâta timp cât va exista literatura română, și literatura în genere. Călinescu va fi uitat doar atunci când nu vor mai fi citați nici Eminescu, Macedonski, Arghezi, Creangă, Caragiale, Sadoveanu, Rebreanu, Balzac, Tolstoi, Dostoievski, Proust, Baudelaire, când nu se va mai scrie, citi și comenta literatură.”

Prof. univ. Ioan Cristescu

SALA DALLES

Nu sunt mulți aceia care știu de ce clădirii situate pe Bd. Bălcescu nr. 18 (fost I. C Brătianu) care, astăzi, adăpostește sediul Centrului Metropolitan de Educație și Cultură, i se spune „Dalles”. De aceea, considerăm ca este oportun să amintim următoarele:

Nu există prea multe documente referitoare la familia Dalles. Se știe cu certitudine că era o familie înstărită de români de origine greacă. Ioan I. Dalles, împreună cu soția lui Elena Dalles, aveau nenumărate imobile situate în vadul comercial cel mai căutat de negustori al Bucureștiului (Lipscani, Gabroveni, Șelari etc.), imobile închiriate total sau parțial. Din nefericire, peste această fericită și împlinită familie se abate ca un blestem aripa morții. În 1873 moare primul copil al familiei Dalles, George, în vârstă de numai 2 ani. În anul 1886 moare Ioan G. Dalles – tatăl; în 1892 – moare fiica lor, Dora, în vârstă de numai 17 ani, iar în anul 1914 moare ultimul fiu al familiei, Ioan I. Dalles, în vârstă de 35 ani. Elena Dalles rămâne singură și va continua actele de caritate și filantropice.

La 16 mai 1918, cu puțin timp înainte de moarte, Elena Dalles lasă prin testament o parte din averea familiei Dalles Academiei Române, în vederea înființării unei fundații culturale care să poarte numele fiului ei, Ioan I. Dalles, întru amintirea lui. Academia Română, în următorii 2 ani, după efectuarea exproprierilor și dărâmarea construcțiilor ce au rămas după expropriere, respectă dorința testamentară a Elenei Dalles și construiește o clădire frumoasă, cu săli speciale pentru expoziții de pictură, sculptură, arhitectură, țesături și cusături naționale etc., pentru examene, audiții muzicale și pentru cursurile Universității Populare din București.

Iată, în cele ce urmează, o parte din acest testament care reprezintă un mare act de cultură: „Las și leg Academiei Române, casele cu tot locul lor, adică întreg imobilul din București, Str. I.C. Brătianu no.12, precum și casele cu tot locul lor, adică întreg imobil din București, Str. Eugen Stătescu (fostă Gloriei) no. 4 cu următoarea destinațiune (...) după ce se vor dărâma și toate construcții ce ar mai rămâne după exproprieri se va construi, în mijlocul terenului rămas, o clădire frumoasă și încăpătoare, după planul ce va hotărî Academia, însă așa fel ca să poată avea sălile necesare pentru expozițiuni artistice de tot felul: de pictură, de sculptură, de arhitectură, de țesături și cusături naționale etc.; apoi pentru examene și audițiuni de muzică și declamație; și în fine pentru cursurile sau

conferințele Asociației Universității Populare din București, cum și a altor instituții ce s-ar înființa cu menirea de a forma caracterele cetățenilor români prin cultivarea și educarea lor sufletească.” La 1 septembrie 1921 încetează din viață Elena Dalles și are loc deschiderea testamentului. În perioada 1929-1932, Academia Română încasează prețul terenului expropriat și execută dispozițiile testamentare. Arhitectul clădirii a fost numit Horia Teodoru, iar antrepriza este adjudecată inginerului Emil Prager. Lucrările sunt executate sub supravegherea lui G. Balș, care face un raport amănunțit în sesiunea generală a Academiei Române din 15 mai 1932.

La data de 29 mai 1932 are loc deschiderea oficială a Fundației

„Ioan I. Dalles”. Inaugurarea Fundației „Ioan I. Dalles” s-a constituit într-un memorabil act de cultură la care au luat parte I.P.S.S Patriarhul României, dr. Miron Cristea, primarul capitalei Dem Dobrescu, membrii Academiei Române cu familiile lor, reprezentanți ai guvernului și un numeros public invitat. Iată câteva dintre personalitățile care au ținut conferințe în Sala Dalles în perioada 1932-1946: Nicolae Iorga, Octavian Goga, Ion Bianu, Gheorghe Țițeica, Gala Galaction, Ion Simionescu, Virgil Madgearu, Constantin Rădulescu–Motru, Tudor Arghezi, Gheorghe Petrașcu, George Oprescu, G.Călinescu, Dimitrie Gusti, I. Scriban, Alexandru Lepădatu, Andrei Popovici – Bâsnașanu, Tudor Vianu, Remus Răduleț, Petru

Comarnescu, Ion Frunzeti, Radu Vulpe și alții.

Aici au oferit concerte mari muzicieni precum: George Enescu (26 concerte), Dinu Lipatti, Constantin Silvestri, M. Jora, Ionel Perlea, Ion Voicu, Petru Ștefănescu – Goangă, Ion Fotino, Evanția Costinescu, Constantin Stănescu, Virginia Zeani și alții; au organizat expoziții artiști: Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian, Ion Andreescu, Iosif Iser, Cezar Verona, M. Eleutheriade etc.

După cel de Al Doilea Război Mondial, în anul 1948, imobilul și bunurile mobile ale Fundației „Ioan I. Dalles” au fost trecute în administrația și folosința Ministerului Artelor și Informațiilor prin decizia nr. 1486 din 8 noiembrie a Consiliului de Miniștri. În anul 1962 ia ființă „Universitatea Populară a orașului București”, care, din punct de vedere financiar este susținută de Consiliul Local al Sindicatelor, iar din punct de vedere cultural, de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă. Tot în anul 1962, Acad. Tudor Vianu este numit rector al Universității Populare București.

Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă va îndruma și controla activitatea Universității Populare București prin Consiliul pentru Răspândirea Cunoștințelor Cultural-Științifice. Acesta va lua măsurile necesare pentru ca Universitatea Populară București să devină în scurt timp și un centru de îndrumare metodologică al Universităților Populare din țară, iar

– ISTORIC

2020

prin Dispoziția nr. 780 din 24 septembrie 1963, Sala Dalles împreună cu anexele (cu excepția sălii de expoziție și a subsolului, situate în București, Bd. Nicolae Bălcescu, nr. 18) se transmit din administrarea Muzeului de Artă al Republicii Populare în administrarea Lectoratului Central al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă.

În cadrul Universității s-au ținut conferințe tematice cu: Remus Răduleț, D.D. Roșca, Mihai Ralea, Radu Tudoran, Liviu Ciulei, Tudor Bugnariu, Victor Eftimiu, Grigore Moisil, Alexandru Balaci, Petre Comarnescu, Ion Frunzetti, Edgar Papu, Ion Zamfirescu, Dumitru Almaș, Radu Vulpe, D.I. Suchianu, Barbu Brezeanu, Ion Bugnariu, Edmond Nicolau etc. Universitatea a funcționat ca formă de învățământ popular având drept scop formarea unei conștiințe culturale în care valorile și mentalitățile să reflecte continuitatea spiritualității românești integrată în modelul european de civilizație. În anul 1964, după moartea lui T. Vianu, a fost numit rector al Universității Populare București dl. acad. Remus Răduleț, iar mai târziu regretatul acad. Radu Voinea. Începând cu anul 1977, Universitatea Populară

București a purtat numele de Universitatea Cultural-Științifică și a fost cea mai importantă instituție de cultură și de educație a adulților din întreaga țară.

După căderea regimului comunist, instituția a fost denumită inițial Universitatea Liberă București (1990-1991), ca apoi să revină la titulatura tradițională de Universitatea Populară București, subordonându-se Primăriei Municipiului București. Pentru a respecta dorința testamentară lăsată de doamna Elena Dalles, începând cu anul 1995, prin Dispoziția Primarului General, Universitatea Populară București își va schimba titulatura în Universitatea Populară „Ioan I. Dalles”.

În ședința Academiei Române din 30 iulie 2009, Prezidiul Academiei

Române, la propunerea academicianului Radu P. Voinea, rector al Universității Populare „Ioan I. Dalles”, a aprobat în unanimitate acordarea egidei Academiei Române, Universității Populare „Ioan I. Dalles”, iar prin acest fapt dorim să subliniem faptul că instituția Dalles, Academia Română și Primăria Municipiului București au vegheat cu cinste la respectarea testamentului Elenei Dalles, oferind publicului bucureștean evenimente culturale de o înaltă ținută culturală și educațională.

Prin Hotărârea nr. 551/24.10.2019 are loc reorganizarea Universității Populare „Ioan I. Dalles” ca instituție de interes local a Municipiului București, organism prestator de servicii publice cu modificarea denumirii în Centrul Metropolitan de Educație și Cultură

„Ioan I. Dalles”, respectând în continuare dispozițiile testamentare ale Elenei Dalles și păstrând numele fiului ei, Ioan I. Dalles, ca un act de restituire morală și culturală.

Astăzi, Centrul Metropolitan de Educație și Cultură „Ioan I. Dalles” este o instituție de excepție în peisajul cultural bucureștean și are ca obiect de activitate educația văzută sub diverse aspecte: de la organizarea de cursuri vocaționale sau profesionale și limbi străine, la conferințe de cultură generală. Situat în inima Bucureștiului, la kilometrul 0, Centrul Metropolitan de Educație și Cultură „Ioan I. Dalles” oferă celor interesați o paletă bogată de activități servicii publice cu modificarea denumirii în Centrul Metropolitan de Educație și Cultură „Ioan I. Dalles”, respectând în continuare dispozițiile testamentare ale Elenei Dalles și păstrând numele fiului ei, Ioan I. Dalles, ca un act de restituire morală și culturală. Astăzi, Centrul Metropolitan de Educație și Cultură „Ioan I. Dalles” este o instituție de excepție în peisajul cultural bucureștean și are ca obiect de activitate educația văzută sub diverse aspecte: de la organizarea de cursuri vocaționale sau profesionale și limbi străine, la conferințe de cultură generală.

Situat în inima Bucureștiului, la kilometrul 0, Centrul Metropolitan de Educație și Cultură „Ioan I. Dalles” oferă celor interesați o paletă bogată de activități străine/ cursuri pentru copii:

- Organizarea de spectacole de teatru și concerte pentru adulți și copii, susținând promovarea sectorului independent dar și tinerele talente;
- Organizarea, promovarea și desfășurarea de manifestări culturale precum: spectacole, concerte, conferințe publice, lansări de carte, dezbateri, festivaluri, târguri, seminarii, expoziții de artă temporare sau permanente, workshopuri, etc.

Funcționarea ca instituție gazdă de spectacole / concerte sau alte evenimente artistice/culturale/ educaționale

- Organizarea oricăror alte acțiuni compatibile cu obiectul său de activitate.

Centrul Metropolitan de Educație și Cultură „Ioan I. Dalles” dispune de mai multe săli de cursuri, un foaiier și două săli de spectacole, renovate și modernizate: Sala Dalles, are o capacitate de 344 locuri, situată în Bd. Nicolae Bălcescu, nr. 18, sector 1, București și Sala I. C. Brătianu, cu o capacitate de aproximativ 180 de locuri, situată în str. Biserica Amzei nr. 5-7, sector 1, București.

www.dalles.ro

MEMORIILE LUI NICHIFOR CRAINIC.

Pentru prima oară în ultimii 34 de ani, de când numele lui Nichifor Crainic nu mai este *tabu* pentru editurile și publicațiile autohtone, mediul nostru cultural cunoaște o *integrală* a *Memoriilor* lui Nichifor Crainic, la Editura Academiei Române. Prin aceasta, înțelegem publicarea laolaltă, în doua volume, într-o ediție imaginată ca definitivă de către editor, a ambelor manuscrise cunoscute ale acestei opere: unul, din perioada refugului ardelean al autorului (1944–1947), iar celălalt, din a doua jumătate a anilor '60 ai veacului trecut, în ultimul deceniu de viață al scriitorului, după eliberarea din închisoare (1962–1972). Întâia întrebare ce răsare, în fața acestei ediții, este: de ce *două* manuscrise? Răspunsul este strâns legat, chiar exclusiv dependent, am spune, de schimbarea ordinii politice din țara noastră, survenită în urma „întoarcerii armelor” de la 23 august 1944.

Odată cu evenimentele de la 23 august 1944, Nichifor Crainic s-a retras din viața publică în celebrul său „refugiu ardelean”, până în luna mai a anului 1947, când s-a predat autorităților și a fost trimis la închisoare. În acești trei ani de pibegie ardeleană, Nichifor Crainic a cutreierat diferite sate din Munții Apuseni și a scris două cărți: volumul *Spiritualitatea poeziei românești*, publicat abia în 1998, la Editura Muzeului Literaturii Române, din București și primul manuscris al *Memoriilor*, intitulat *Zile albe, Zile negre. Memorii* și apărut în 1991, sub îngrijirea lui Nedic Lemnaru, la Casa Editorială „Gândirea”, creația sa, din București. Despre periplul său ardelenesc, Nichifor Crainic va scrie, după ieșirea din închisoare, un volum separat de memorialistică, publicat cu titlul *Pribeag în țara mea*, tot la Editura Muzeului Literaturii Române, în 1999. Acest prim manuscris al *Memoriilor*, elaborat în acești ani, este scris cu candoarea specifică a autorului și – pe alocuri – cu furia creată de desfășurarea evenimentelor istorice.

Considerațiile sale asupra destinului său după 1944, de pildă, de la finalul acestui manuscris, denotă consternarea creată de noua ordine socială și de diatribele ce i se aduceau în „noua” presă. Acest manuscris a fost ascuns de diverși prieteni sau apropiați până în 1962, la eliberarea din închisoare a autorului, când i-a fost restituit o scurtă istorisire a celor care au ajutat la conservarea și ascunderea manuscriselor lui Nichifor Crainic se află în textul lui Alexandru Cojan, *Nichifor Crainic pribeag în „Țara de peste veac”*, în vol. Nichifor Crainic, *Zile albe, Zile negre. Memorii*, București, Casa Editorială „Gândirea”, 1991, p. XXVII–XXXII, reluat și de noi în vol. *Zile albe, Zile negre. Memorii*, București, Editura

Academiei Române, 2024.) . Fiindcă fusese scris în „tihnă” ardelenescă și nu ținuse cont de noua versiune oficială a evenimentelor, manuscrisul acesta, chiar dacă ar fi fost prelucrat de autor în acord cu cerințele impusele de noile autorități ale momentului, tot nu ar fi fost suficient pentru a-l putea propune spre publicare. Așa că l-a rescris, la aproape 80 de ani, între 1967 și 1968, după cum mărturisește undeva în paginile volumului I. Din păcate, în ciuda stăruinței și efortului său, nici acest volum nu-i va fi tipărit, după cum nu i se va publica nici un volum de autor lui Nichifor Crainic între 1944 și 1989. Noua versiune a *Memoriilor*, cea din ultimul său deceniu de viață, este cea pe care o regăsim în primul volum, *Amintiri din viața mea*. Autorul însuși, ne spune Nedic Lemnaru, „și-a exprimat opțiunea pentru forma primă (din timpul refugului ardelean – n. V.B.), cea pe care a lăsat-o în depozitul familiei. Ne-a declarat expres această opțiune, ori de câte ori am discutat cu el situația manuscriselor pe care familia le deținea” (Nedic Lemnaru, *Notă asupra ediției*, în vol. Nichifor Crainic, *Zile albe, Zile negre. Memorii*, București, Casa Editorială „Gândirea”, 1991, p. XXII). Așadar, Nichifor Crainic prefera felul în care și-a povestit și interpretat viața în primul manuscris. Totuși, trebuie s-o spunem, acesta nu a fost și *definitivat*, dacă ar fi să-l comparăm cu celălalt manuscris, din 1967–1968. Mai întâi, împrejurările sociale au fost de așa natură încât, fiind

sigur că nu-l poate publica în forma respectivă, Nichifor Crainic a renunțat la dactilografiera, corectarea (cu adăugiri și eliminări) și, cel mai important, *împărțirea* lui pe capitole, așa cum este manuscrisul volumului I. Apoi, chiar dacă din punct de vedere științific trebuie să luăm în seamă dorința autorului pentru prima formă a *Memoriilor*, din punct de vedere editorial, această a doua formă a fost singura dusă la completitudine. În ce măsură ea „atârână deformant asupra textului prim, chiar dacă nu desfigurator” și „obturează ici și colo înțelesurile, reprezentând un act de autosiluire sau autocenzură” (*Ibidem*, p. XXI.), cum crede Nedic Lemnaru, nu se poate spune decât

în clipa în care *ambele* manuscrise sunt publicate împreună și pot fi comparate, ceea ce Lemnaru nu a făcut. În plus, dacă ne este îngăduită o remarcă asupra acestei judecăți care încearcă să anuleze valoric acest manuscris, aprecierile științifice, filologice și istorico-literare ar trebui să fie rezervate celor din specialitate, iar nu ziariștilor precum editorul citat. Așadar, o judecată clară și o încadrare corectă a lui Nichifor Crainic ca memorialist nu se pot întreprinde în absența unei integrale a *Memoriilor*, pe care o publicăm abia acum. De asemenea, trebuie luat în considerare și faptul că cele două manuscrise sunt despărțite de peste două decenii, timp în care autorul și-a mai putut

O NOUĂ EDIȚIE

schimba opiniile scrise „la cald”, imediat după 23 august 1944. Vom vedea, oricum, mai la vale și o opinie a unui istoric literar asupra acestui manuscris, elaborat în perioada socialismului.

După cum am spus, manuscrisul volumului I este singurul editorialicește complet, adică pregătit pentru tipar de autor însuși. Acesta se află sub formă de manuscris olograf la Arhivele Statului și în formă dactilografiată, cu corecturile autorului, în depozitul Serviciului Manuscrise, Carte Rară al Bibliotecii Academiei Române. Forma olografă poartă titlul *Zile albe, Zile negre. Amintiri din viața mea*, pe când forma dactilografiată, cu corecturi, se intitulează *Zile albe*,

câteva cazuri, iar altele aparțin, probabil, unui redactor al Editurii Cartea Românească, posibil chiar directorului Marin Preda însuși, căruia știm că i-a predat manuscrisul după încheierea lui (Cf. Stelian Spînu, *Nichifor Crainic – lumini și umbre. O biografie*, București, Editura Saeculum Vizual, 2013, p. 254.). În cadrul ediției noastre, am socotit forma dactilografiată, cu corecturi, drept forma finală a manuscrisului, căruia i-am introdus corecturile semnalate. Fiindcă diferențele dintre cele două forme ale manuscrisului – cea olografă și cea dactilografiată – sunt semnificative, o viitoare ediție critică a acestor *Memorii* ar putea cuprinde și versiunea olografă

nouă, an III, nr. 7-8, martie 1992, p. 2, text stabilit de I. Opreșan), în cadrul revistei *Jurnalul literar*, condus de Nicolae Florescu, de către I. Opreșan. Acesta a găzduit un serial în 49 de numere consecutive ale revistei, începând cu nr. 17, din 30 aprilie 1990, în care a publicat primul volum al acestei ediții, adică până la povestea logodnei sale cu Domnișoara Lizzi, viitoarea Aglaia Crainic. Cu excepția câtorva poezii ale lui Nichifor Crainic publicate în paginile aceleiași reviste, înaintea începerii serialului *Memoriilor*, această ediție în foileton a fost întâia mare restituire a lui Nichifor Crainic după Revoluția din decembrie 1989. Editorul I. Opreșan, fiind conștient de însemnătatea

subestimată sau, cel mai adesea, trecută cu vederea; ceea ce a grevat profund asupra înțelegerii de ansamblu a mișcării de idei și a peisajului artistic interbelic. Fie și simpla citare a numelui său constituia o adevărată problemă; poetul fiind practic pus la *index*. (...) Începând publicarea *Memoriilor* sale în paginile *Jurnalului literar*, dorim nu numai să repunem în circuitul valorilor naționale creația lui Crainic, ci să oferim totodată specialistului o bază pentru viitoarele judecăți critice. Vom reveni, de altfel, noi înșine, cu noi considerații asupra acestei lucrări memorialistice, de mare valoare artistică, probabil cea mai importantă de după *Hronicul și cântecul vârstelor*.” (I. Opreșan, *Cazul Crainic*, în *Jurnalul literar*, seria nouă, an I, nr. 21, 28 mai 1990, p. 3. Autorul a continuat o privire în oglindă a *Memoriilor* lui Nichifor Crainic și a *Hronicului*... blagian în articolul *Memorialistica lui Nichifor Crainic*, în *Jurnalul literar*, seria nouă, an I, nr. 31, 6 august 1990, p. 2.)

Aceste considerații, apărute cu un an înainte de ediția lui Nedic Lemnaru, vor fi contribuit probabil la tonul vitriolant cu care cel din urmă a caracterizat această versiune rescrisă a *Memoriilor*. În orice caz, fiindcă a fost publicat fragmentar și în foileton, acest manuscris al *Memoriilor* nu a avut ecoul pe care l-ar fi meritat, mai ales ca primă restituire a operei lui Nichifor Crainic după căderea socialismului, alături de cele două volume de versuri apărute în iulie 1990, la Editura Roza Vânturilor, *Șoim peste prăpastie* și *Poezii alese: 1914–1944*. De la publicarea lor fragmentară de către I. Opreșan, între 1990 și 1992, unele sau altele dintre aceste texte au mai fost publicate într-o culegere sau alta și nu le-am dat atenție. În fine, pe lângă corecturile efectuate de autor însuși, am adăugat tacit unele corecturi de punctuație și ortografie, iar în cazurile în care titlurile cărților menționate nu erau complete, am adăugat „...” la final spre a evidenția acest fapt. În câteva instanțe mai rare, când autorul nu a dat numele complet al personalităților menționate, le-am întregit noi, marcând această intervenție prin paranteze drepte în cadrul textului. Ne exprimăm profunda încântare de a putea duce la bun sfârșit acest proiect al integralei *Memoriilor* lui Nichifor Crainic, sperând la o mai justă receptare a acestei personalități remarcabile a culturii românești din perioada interbelică, și mulțumim totodată Editurii Academiei Române pentru găzduirea acestei ediții, prima care ridică această așa-numită „literatură de sertar” în zăriștea culturii naționale.

Vlad Bilevsky

Zile negre. Memorii, exact ca întâiul manuscris, redactat în timpul refugiului ardelean. Deși forma dactilografiată este ultima formă a manuscrisului, am păstrat titlul din versiunea olografă, *Amintiri din viața mea*, pentru a evita coincidența de titlu între cele două manuscrise. O altă diferență dintre manuscrisul olograf și cel dactilografiat este că întâiul este precedat de o *Lămurire*, pe care am reprodus-o și noi, precum și de dedicația către fiica sa, Ioana Furtuna. Însă cea mai importantă diferență, după părerea noastră, este faptul că manuscrisul dactilografiat prezintă un număr suficient de însemnat de corecturi în cadrul textului. Unele – cele mai multe, de fapt – aparțin lui Nichifor Crainic însuși, care a eliminat sau schimbat și paragrafe întregi în

a textului, însă intenția noastră a fost să redăm forma finală a sa, adică cea a dactilogramei cu corecturi de la Biblioteca Academiei Române.

Acest manuscris al *Memoriilor* lui Nichifor Crainic, redactat după eliberarea din închisoare, nu a fost străin mediului nostru cultural până acum. În realitate, el a fost publicat, în parte, anterior ediției lui Nedic Lemnaru, din 1991, adică anterior manuscrisului redactat în timpul refugiului ardelean. Publicarea sa a început în aprilie 1990 (Nichifor Crainic, *Zile albe, Zile negre. Memorii* (I), în *Jurnalul literar*, seria nouă, an I, nr. 17, 30 aprilie 1990, p. 2, text stabilit de I. Opreșan) și s-a încheiat în martie 1992 (Nichifor Crainic, *Zile albe, Zile negre. Memorii* (II), în *Jurnalul literar*, seria

restituirii sale, scrie: „Rejudecarea critică a fenomenului culturii naționale în perspectiva integralității lui, din dorința sugerării în ultimă instanță a unei scări obiective a valorilor, obligă de la sine la punerea în dezbaterea istoriografiei literare, între altele și a cazului Nichifor Crainic, una dintre personalitățile *tabu* ale ultimei jumătăți de veac.

Sanționat juridic pentru orientările sale politice, condamnate de sensul evoluției istorice, autorul volumului *Darurile pământului* a suferit prin reflex o mai puțin justificată și cu mult mai gravă condamnare în plan literar. Contribuția sa – remarcabilă – ca poet, filosof, teolog și mentor al uneia dintre cele mai importante reviste culturale românești, *Gândirea*, a fost sistematic negată,

PE URMELE LUI ȘTEFAN CEL MARE

Anul trecut s-au împlinit 520 de ani de când domnitorul Moldovei, Ștefan cel Mare și Sfânt, a trecut în veșnicie. Momentul a fost marcat și în Lipnic, o localitate din Republica Moldova (cândva cunoscută ca Lipinți) unde în 1470 trupele moldovene conduse de Ștefan au reușit să oprească, după o victorie răsunătoare, năvălirea în scop de jaf a tătarilor din temuta Hoardă de Aur.

De altfel, aceste eforturi au fost recunoscute și în plan internațional, însuși Papa conferindu-i Domnului Moldovei titlul de „Atlet al lui Hristos” („Athleta Christi”), după cunoscuta bătălie de la Podul Înalt (Vaslui), din ianuarie 1475, împotriva puternicei armate otomane condusă de Soliman Pașa, trimisul sultanului Mehmed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului.

Această distincție era acordată de instituția papală acelor conducători de stat care aveau merite deosebite în lupta pentru păstrarea creștinătății, într-o perioadă istorică efervescentă, dominată de un imperiu otoman aflat în plină ascensiune și care reprezenta o amenințare tot mai mare pentru Europa apuseană.

Într-o succintă analiză a domniei lui Ștefan cel Mare și Sfânt, putem observa câteva elemente definitorii ale politicii sale care pot fi considerate cheia succesului său în lupta pentru menținerea independenței Moldovei, dar și în activitatea de politică externă și cea privitoare la dezvoltarea economică a micului principat pe care-l conducea.

Cunoaștem confruntările militare ale Moldovei din perioada sa când a reputat victorii în aproape toate înclăștrările armate de care a avut parte în cei 47 de ani de domnie. A pierdut două bătălii: la Chilia (22 iunie 1462) și Războieni (26 iulie 1476).

Din punct de vedere militar, strategia de apărare națională a lui Ștefan cel Mare includea și un sistem de cetăți fortificate care

consolidau frontierele țării, împiedicând atacurile inamice. Armata Moldovei cuprindea două mari categorii de forțe: Armata permanentă (care includea și garda domnului) și oastea cea mare, formată din țărani, care erau chemați doar în caz de război. Iscușința sa militară a fost completată de cea diplomatică, prin care a reușit să evite două confruntări armate concomitente pe întregul parcurs zbuciumat al celor 47 de ani de domnie de care s-a bucurat. Oscilând între alianțele cu polonii, ungurii și turcii (dar și cu aliații lor tradiționali, tătarii), Ștefan Mușat al III-lea – cum era denumirea sa oficială – a păstrat Moldova cât mai liberă, reușind chiar să dezvolte relații economice cu Orientul de unde importa mirodenii, dar și cu zona occidentală a Europei de unde se aprovizionau, între altele, cu armele atât de necesare confruntărilor cvasipermanente de care avea parte. Eforturile sale de a ridica

nivelul economic al țării s-au concretizat și prin acțiuni care utilizate și în zilele noastre, cum ar fi acordarea unor privilegii negustorilor străini dispuși să dezvolte afaceri în Moldova, ceea ce în terminologia contemporană s-ar putea traduce prin stimularea investițiilor străine.

În planul politicii interne, domnitorul și-a consolidat poziția bazându-se mai mult pe mica boierime a cărei putere a fost consolidată în detrimentul marii boierimi și pe biserică, domnul numindu-l pe Mitropolit în Sfatul Țării. Totodată, Ștefan a declanșat o serie de reforme, menite să-i susțină domnia. Între altele a redus numărul membrilor Sfatului Domnesc, a mărit atribuțiile pârcașilor, care erau guvernatori de cetate și ajungeau în funcție prin numirea de către domn. Aceste măsuri l-au ferit de situații de criză și trădări din partea marilor boieri, care dețineau o forță financiară importantă și puteau influența mersul domniei.

O altă ramură importantă, desprinsă din preocupările domnitorului, era raportarea sa la credința creștin-ortodoxă, religia neamului său.

Atunci când ne referim la un aspect religios avem de cele mai multe ori în vedere biserica în forma sa instituțională, cu canoanele impuse de ritul specific acestuia și simbolistica aferentă pe care domnitorul le respecta, fiind o formă de comunicare a sa cu Dumnezeu, dar totodată și o formă de comunicare cu poporul, o legătură spirituală de nezdruccinat între domn și supuși, în majoritate țărani. În cazul nostru, dincolo de aceste ritualuri, general valabile, Ștefan a citit numeroasele lăcașuri de cult care stau și azi mărturie credinței sale, ca semn de recunoștință pentru ajutorul divin primit în clipele grele pentru țară. În privința sentimentelor care-l animau în plan personal, putem invoca un episod pe care am avut ocazia să-l remarcăm în timpul unei vizite la Cetatea de Scaun din Suceava.

Edificiul a fost renovat, se pare, cu respectarea tuturor condițiilor prevăzute de lege pentru restaurarea monumentelor istorice. În timpul unui tur prin încăperile cetății am remarcat discrepanța dintre Sala Tronului care era o cameră modestă, redusă volumetric, departe de imaginile somptuoase prezentate în producțiile cinematografice și încăperea destinată rugăciunii, care dimpotrivă era un salon somptuos, străjuit de făclii, tot interiorul fiind conceput de o manieră impunătoare. Concluzia pe care am tras-o atunci a fost că Ștefan cel Mare valoriza în mod cert relația cu Dumnezeu, într-o proporție net superioară prin comparație cu ipostaza politică în care se afla, ocupând cea mai înaltă poziție în ierarhia Moldovei medievale. După 554 ani de la eroica luptă contra tătarilor, localitatea Lipnic a supraviețuit provocărilor militare, politice, sociale și economice ale epocilor prin care a trecut, s-a dezvoltat și a devenit un spațiu modern, dar în același timp tradițional, care prin acțiuni de omagiere și activități culturale cu specific istoric păstrează vie memoria Măriei Sale Ștefan, cel care a impus acolo pacea cu sabia, la moment de răscruce.

Acestor activități li s-a adăugat anul acesta și o inițiativă a românilor din Diaspora, care au simțit că este și datoria lor să contribuie la cinstirea marelui domnitor prin marcarea la Lipnic, acest loc cu rezonanță istorică, a momentului de acum 554 de ani, prin dezvelirea unei troițe închinată lui Ștefan cel Mare și Sfânt, simbolizând Crucea Mântuitorului Iisus Hristos, creată de Victor Septimiu, un artist din comuna Bolotești, Județul Vrancea (o zonă, de asemenea, cu puternice conotații istorice). Astfel, Asociația

Credit foto: Consiliul Raional Ocnîța

Română din Țara Galilor (Regatul Unit al Marii Britanii) sub conducerea domnului Ștefan Giurcă a inițiat un proiect internațional de comemorare a celor 520 de ani de la săvârșirea din viață a lui Ștefan cel Mare și Sfânt și a 554 de ani de la confruntarea din dumbrava lipniceană, desfășurat în proximitatea monumentului lui Ștefan cel Mare din localitate. Acest proiect s-a derulat între 22 și 23 noiembrie 2024 în Lipnic și pe raza Raionului Ocnîța de care

aparține, din Republica Moldova, sub denumirea Simbolul demnității și independenței naționale – Ștefan cel Mare și Sfânt. Desfășurarea lui a constat în dezvelirea și sfințirea troitei adusă din România, în memoria lui Ștefan cel Mare și Sfânt, amplasată lângă monumentul domnitorului de la Lipnic. La momentul solemn au participat delegații din Republica Moldova, România și Țara Galilor. Din delegația României a făcut parte și subsemnatul, ca reprezentant al

Bibliotecii Academiei Române, instituție care a dăruit bibliotecii locale un număr de 10 monografii, 24 de publicații seriale și o broșură de prezentare a Academiei Române, considerate reprezentative pentru cultura română, dar și pentru

informaționale cultural-științifice ale zonei în vederea creșterii gradului de cunoaștere a unor aspecte din istoria României, promovarea colecțiilor Bibliotecii Academiei Române și a istoriei sale de 157 de ani de existență neîntreruptă, precum și dezvoltarea relațiilor bilaterale prin cultură, motiv pentru care evenimentul de la bibliotecă a avut loc sub deviza: „lectura unește”. Manifestările au fost organizate de Secția Cultură a Consiliului Raional Ocnîța și Administrația Publică Locală a Comunei Lipnic (Republica Moldova), reprezentați de Iurie Plopa, președinte al Consiliului Raional Ocnîța, Angela Crucichevici, șef Secție Cultură a Raionului Ocnîța, Eugen Șipcalov și Ion Zaharco, vicepreședinți ai Consiliului Local Ocnîța, Veaceslav Juraveli, primar al Comunei Lipnic, în parteneriat cu Asociația Română din Țara Galilor. Din delegația României au mai făcut parte lt. col. Daniel Florea și col. dr. Luiza Rotaru (care nu a putut participa în mod fizic din cauza unei misiuni urgente, dar a trimis un mesaj emoționant care a fost citit de organizatori). Biblioteca Academiei Române (BAR) este una dintre instituțiile

Credit foto: Consiliul Raional Ocnîța

istoria instituției donatoare. Între altele, fondul a cuprins câte 12 numere din Revista Bibliotecii Academiei Române și respectiv, Tezaur, precum și volumele apărute până în prezent din seria intitulată Istoria Bibliotecii Academiei Române. Aceste publicații vor întregi colecțiile bibliotecii- gazdă și vor fi incluse într-un circuit itinerant prin bibliotecile Raionului Ocnîța, pentru o diseminare optimă a resurselor documentare nou-intrate în comunitatea de pe întreg teritoriul raionului respectiv („raionul” reprezintă o unitate administrativ teritorială aplicată în Republica Moldova, echivalentă cu „județul” din România, iar în acest caz, Ocnîța include și Lipnic). Acest dar a avut menirea de a contribui la dezvoltarea resurselor

păstrătoare a izvoarelor informaționale autentice ale trecutului nostru, iar Ștefan cel Mare este bine reprezentat în tezaurul documentar gestionat în cadrul acestuia. În colecțiile de manuscrise ale BAR se regăsesc un număr de 267 din totalul de 550 de acte emise de cancelaria lui Ștefan cel Mare care s-au păstrat până în prezent, fiind organizate și integrate în două fonduri: „documente istorice” și „Peceti”, în funcție de particularitățile lor, contribuind în acest fel la conservarea și prezervarea unui fond valoros de documente istorice. La acestea se adaugă toată istoriografia referitoare la acest subiect, precum și operele literare în care este omagiat marele domn al Moldovei.

Dr. Marian-Bogdan Jugănar

CĂRȚI DE LITERATURĂ JURIDICĂ DIN BIBLIOTECA

Între donatorii Bibliotecii Academiei Române, mitropolitul Iosif Naniescu ocupă un loc de seamă, atât prin numărul impresionant de piese oferite prestigioasei instituții bucureștene, cât și prin varietatea lor, așa cum însuși ierarhul menționa în testamentul său, întocmit la 8 noiembrie 1900. Donațiile, constând în publicații, cărți moderne, dar și în vechi tipărituri românești și străine, manuscrise și documente istorice, au fost dăruite bibliotecii în mai multe tranșe, în 1894, 1895, 1900, 1901, iar generosul său gest a fost apreciat în studiile de specialitate dedicate vieții și activității ierarhului. Cercetările care au avut în vedere piesele intrate în patrimoniul Academiei s-au axat mai ales pe data donației și pe tipologia materialelor, însă analiza poate fi extinsă și asupra importanței culturale a operelor oferite. În cele ce urmează dorim să prezentăm câteva tipărituri datând de la începutul secolului al XIX-lea, redactate în Țara Românească și Moldova, în română și greacă și publicate în țară și străinătate, piese care arată interesul ierarhului (un om cu o vastă cultură și o intensă activitate didactică), către literatura de factură juridică, bizantină, post-bizantină dar și modernă. Într-un studiu anterior (publicat în ziarul „Tezaur”, decembrie 2024), atrăgeam atenția asupra Ms. rom. 1468, donat de ierarhul moldovean la 1894, care conținea traducerea românească din 1754 a nomocanonului grec numit „Vactiria, adică Cârja arhierescă”, scris la mijlocul secolului al XVII-lea de Iacob arhimandritul, viitorul episcop de Ioanina, la îndemnul patriarhului Parthenie al II-lea al Constantinopolului. Însă nici codurile de legi moderne nu au fost trecute cu vederea de Iosif Naniescu. De pildă, la 1894, ierarhul dona bibliotecii bucureștene „Politikos Codix” (în traducere „Codicele civil”), editat în limba greacă, la Iași, la tipografia mănăstirii Trei Ierarhi, în 1816-1817, în patru volume (la BAR, sub cota CRV 927, pe exemplarul 3 fiind aplicată ștampila care atestă că provine de la Iosif Naniescu). Lucrarea este valoroasă prin conținut, dar și prin forma grafică, fiind împodobită cu o gravură redând portretul domnului Scarlat Callimachi (1806, 1807-1810, 1812-1819), semnat de litograful I. Bero Ludovicus Kreükely de Schwerdtberg și gravat de Blasius Höfel. Cercetările întreprinse de regretatul istoric ieșean Sorin Iftimi au condus spre ideea că portretul a avut ca sursă de inspirație un tablou al lui Eustratie Altini, aflat în Palatul Mitropolitan din Iași. Pe aceeași filă a cărții se vede și

sigiliul domnului, cu stema în centru, însoțită marginal de simbolurile celor 16 ținuturi ale țării. O altă frumoasă gravură, tot de factură modernă, este cea a Justiției, întruchipată sub forma unei femei, cu balanța în mâna dreaptă și sabia în stânga, plasată pe un soclu. Prefața este dedicată de Scarlat Callimachi tatălui său, Alexandru, fost domn al Moldovei între 1795-1799, din care rezultă că dorința întocmirii unei astfel de opere fusese împărtășită și de acesta. Scopul lucrării era, așa cum citim într-o traducere românească ulterioară „să fie Moldovei spre bine și folos și în viitor să nu se mai arate nimeni făcând nelegiuiri, adică să ducă un trai cu rele năravuri și fapteuri”, Scarlat admirând faptele înaintașilor săi din familia Callimachi „distingându-se prin virtuți și fapte lui Dumnezeu plăcute și au trait ca buni cetățeni și Domni binefăcători”. Lucrarea este un cod civil de legi, care a fost alcătuit la inițiativa voievodului de mai mulți juriști, între care un aport deosebit l-a avut Christian Flechtenmacher, german, de origine din Transilvania, dar și Ananias Cusanos, de origine greacă, nomofilax și profesor la Academia Domnească. Opera, a

cărei primă ediție în limba română a apărut în 1833, la Tipografia Albina, a avut la bază vechile pravile bizantine, Basilicalele, Institutele și Digestele lui Justinian, dar și obiceiul pământului și culegeri de legi românești anterioare, de pildă a lui Andronache Donici din 1814. De asemenea a avut influențe ale codurilor civile moderne occidentale, a celui francez, dar mai ales a celui austriac. Pe parcursul mai multor volume, părți și capitole,

lucrarea se referă la persoane și bunuri, fiind analizate cu mîgală, aspecte referitoare la legile civile, la condiția persoanelor și a raporturilor dintre ele, la căsătorie, drepturile părinților și ale copiilor, tutelă și curatelă, epitropie. Se au în vedere și bunurile private și publice, posesia, proprietatea, moștenirea, testamentul, succesiunea, donația, preemțiunea, contractul, etc. La final sunt adăugate anexe, planșe cu gradele de rudenie, pe linie ascendentă, descendentă, colaterală și un interesant indice de materii, cu menționarea celor mai importanți termeni și cu trimiterea la numărul paragrafului din carte în care este specificat.

În 1814, în timpul celei de-a treia domnii a lui Scarlat Callimachi, Andronache Donici publica la Iași, în Tipografia Mitropoliei, cu blagoslovenia mitropolitului Veniamin Costachi, în limba română, o altă operă juridică, un manual, intitulat „Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteștilor pravile, spre înlesnirea celor ce se îndeletnicesc întru învățătura lor”, al cărui nume sugerează chiar sursa de inspirație, adică legislația bizantină. Exemplarul 8 al acestei importante tipărituri (cu cota CRV 849) se află în colecțiile Bibliotecii Academiei prin bunăvoința lui Iosif Naniescu, care a donat-o instituției bucureștene în 1894. Autorul acestui manual, Andronache, era nepotul mitropolitului Gavril Callimachi, fiind crescut pe lângă acesta și frecventând importante

MITROPOLITULUI IOSIF NANIESCU

școli ale vremii, din Moldova și Constantinopol, dobândind cunoștințe juridice și deținând importante funcții în stat chiar și după anul 1821.

Prefața este dedicată mitropolitului Veniamin Costachi, care l-a ajutat la tipărire, iar într-o frumoasă introducere (predoslovie), se explică sursele folosite. Regăsim menționate vechi dispoziții și coduri bizantine, ale lui Justinian (Digeste, Novele) sau ale juristului Constantin Armenopoulos, citite cu grijă de autor, spre a fi bine înțelese, după cum el însuși mărturisea: „eu socotesc că un cuvânt de prisos sau nepotrivit la tâlcuire sau un cuvânt de îndoială sau o noimă neînțeleasă precum să cade și acoperită cu podoaba cuvintelor, poate să aducă prihană pravililor. Eu, pentru datoria cea către patrie și dragostea cea către ai miei patrioți, am jărtfit ostenealele mele, căci a sluji cineva patriei sale și a păzi dreptățile ei și a iubi pe patrioții săi iaste una din datoriile cele neapărate. Pentru aceasta n-am cruțat ostenele într-o îndelungă cetire și într-o adunare la un loc și alăturarea canoanelor ce privesc tot către aceeași pricină”. Pe parcursul a 42 de capitole, numite titluri, împărțite, la rândul lor în sub-titluri, autorul se referă, în limbajul vremii, cu mulți termeni grecești, foarte importanți și din punct de vedere filologic, la: pravile, judecători, jeluitori, pârâți, jalbe, vechil, cumpărare, vânzare, zălog, dobândă, chezășie, jurământ, martori, protimisii, epitropie, dar și la aspecte referitoare la cununie, rudenie, moștenire, cu diată sau fără diată, danie, etc. Foarte frumoase sunt referirile la definirea și rolul pravilelor: „Înțelepciunea pravililor iaste o epistimi, adecă învățătură, care învață pre om ce este dreptatea și ce este strâmbătatea [...] Iar puterea pravilii iaste spre a porunci cele bune, a opri cele rele și a înfrâna cu pedepse pre cei vinovați”. Autorul indica uneori marginal și sursa pe care a consultat-o, între care regăsim cunoscute nomocanoane, fiind citată chiar și „Cârja arhierescă”, la care ne-am referit anterior.

În același an, 1894, Iosif Naniescu dăruia bibliotecii și două exemplare din ediția românească a cărții „Legiuirea lui Caragea”, un cod de legi redactat în Țara Românească și publicat în limba română la București, la Tipografia de la Cișmeaua Mavrogheni, în 1818 (păstrat sub cota CRV 983, exemplarul 1 și 7 având ștampila provenienței, iar în josul foi de titlu a exemplarului 1 păstrându-se și semnătura autografă a lui Iosif Naniescu, cu un scris frumos și îngrijit), precum și un exemplar din ediția greacă, apărută la Viena, tot în 1818, cu numele „Nomothesia”

(CRV 1000, exemplar 7). Lucrarea, redactată în timpul și la inițiativa lui Ioan Caragea (1812- 1818), începută în 1816, alcătuită de logofătul Athanasie Hristopoulos și clucerul Ștefan Nestor, cu colaborarea celor doi stolnici Constantin și Ioniță Bălăceanu, pe baza legilor romano- bizantine și al obiceiului țării, a rămas în vigoare din 1818 până în 1865, de când s-a aplicat Codul civil al lui Cuza. Ediția greacă redă și portetul domnului Ioan Caragea, într-o manieră similară celui gravat în Codul Callimachi. Conținutul se referă la dreptul civil și penal, la persoane și bunuri, amintind, de-a lungul mai multor capitole, aspecte despre bărbați, femei, copii, vânzare, cumpărare, moștenire, împrumut și datorie, zălogire, diată, judecări, la acestea fiind adăugate și prevederi pentru omor, tâlhărie, furt, etc. Folosirea surselor bizantine și post-bizantine în codurile de legi moderne se explică prin faptul că acestea, la rândul lor, se întemeiaseră pe dreptul roman, fundamentul dreptului contemporan. Alături de nomocanoanele grecești (care, așa cum arată și etimologia, se caracterizau prin îmbinarea dreptului laic cu cel religios, în condițiile în care Imperiul Bizantin era un stat oficial creștin) s-au folosit, pentru codurile moderne românești și surse occidentale, în cazurile de față, din codurile civile franceze și austriace. Aceste cărți donate de Iosif Naniescu ilustrează, pe de o parte, interesul ierarhului pentru literatura de factură juridică, iar pe de altă parte valoarea intelectuală și științifică a donației, căci lucrările sunt opere de reper pentru cercetările de specialitate și valori deopotrivă ale culturii naționale și universale. Așadar, cercetarea pieselor donate Bibliotecii Academiei de Iosif Naniescu este interesantă nu doar sub aspect numeric, cantitativ sau tipologic, ci și al importanței istorice a materialelor oferite.

Dr. Oana-Mădălina Popescu

FILANTROPIA ȘI ACTIVITATEA FILANTROPICĂ ÎN GRECIA ANTICĂ. CONSIDERENTE GENERALE

Unul dintre înțelesurile principale ale filantropiei la grecii antici era următorul: *iubirea divinității față de om*. Zeii își arătau iubirea lor față de oameni, oferindu-le toate cele trebuincioase traiului (în cadrul acestora se regăseau și anotimpurile, luna, stelele, apa, focul etc.). Platon definea filantropia ca iubire a divinității pentru umanitate, menționând faptul că zeii aveau misiunea și datoria de a stabili pacea și dreptatea între oameni, eliberându-i astfel pe aceștia de învrăjbire și de războaie. Un alt filosof grec, Plutarh, afirma că Dumnezeu nu iubește animalele așa cum iubește oamenii, în ciuda faptului că El a creat universul și toate viețuitoarele care trăiesc pe pământ.

Pe lângă sensul prezentat mai sus, filantropia (cuvânt alcătuit din două cuvinte: *philos* (φίλος) – *iubitor*, în sensul purtării de grijă, ocrotirii, și *anthropos* (άνθρωπος) – *ființă umană/om*, în sensul de umanitate) mai desemna totodată și iubirea omului pentru aproapele său și pentru umanitate în general. Această iubire pentru aproapele cuprindea și actele de bunătate, politețe și generozitate, ele fiind considerate proprii unei ființe civilizate și educate. De asemenea, bunăvoința unui suveran față de supușii săi, interesul unei societăți pentru orfani și bătrâni, pentru bolnavi și străini, mila arătată celor ce se aflau în nevoi, precum și ajutorul oferit acestora, erau incluse în ideea de filantropie.

Prin urmare, în lumea greacă antică filantropia nu era numai un ideal literar și filosofic, ci și o virtute practică, fiind aplicată atât de cetățeanul de rând, cât și de orașul-stat. Hesiod îl sfătuia pe fratele său (identificat în persoana aproapelui) să muncească din greu, pentru a nu ajunge în situația de a se milogi de altul. Mai mult, în epoca homerică filantropia însemna sprijinul acordat cerșetorilor, săracilor și străinilor. Oamenii trebuiau să ofere ospitalitate mai ales străinilor și

celor sărmani. Străinul era îndrăgit ca un frate, însă abuzul în ceea ce privește ospitalitatea și grija arătată a avut întotdeauna urmări neplăcute.

Orfanii se bucurau de o grijă aparte, situația lor fiind privită cu compasiune. Platon propune, în cadrul cărții *Legi*, ca aceștia să fie dați în grija tutorilor publici, îndeemnându-i totodată pe aceștia să le arate dragoste și compasiune. Hippodamos, în cadrul proiectului său referitor la statul binefăcător, prevedea ca orfanii ai căror părinți muriseră în luptă, să fie întreținuți din banii publici. Aristotel menționa faptul că această prevedere era deja pusă în aplicare în Atena și în alte cetăți grecești (fapt confirmat și de Tucidide în discursul funebru al lui Pericle). Tot la Atena exista și un sistem de asistență publică pentru

homerica respectul și stima față de cei bătrâni nu lipseau niciodată din cadrul îndemnurilor textuale. Așa precum am menționat deja, purtarea de grijă a celor aflați în vârstă nu rămânea doar la nivelul teoretic, ci era transpusă în practică prin intermediul unor legi și prin adoptarea unor măsuri în vederea protejării celor bătrâni și a ușurării ultimilor lor ani din viață.

Săracii erau ajutați prin diverse moduri: iertarea datoriilor lor, acordarea de asistență celor bolnavi, oferirea lucrurilor trebuincioase celor care solicitau ajutor; astfel se dezvoltau și instituții de binefacere. Străinii și călătorii săraci primeau adăpost și hrană în camere de oaspeți publice special amenajate pentru ei, camere ce purtau numele de *xenoxes*. Au apărut astfel diverse frății, al căror

populația rurală, în special pentru îngrijirea copiilor și a săracilor. Alături de demnitarii politici și alți funcționari de stat și cetățenii de rând practicau filantropia în Grecia antică. Demosthene era de părere că raporturile dintre cetățeni trebuie să aibă un fundament filantropic, dușmanii meritându-și mânia și ura lor. Prin urmare, învățăturile filosofilor și ale poezilor despre etica personală și socială au contribuit la modelarea etosului moral al societății grecești. Aceste învățături au atras atenția guvernanților și cetățenilor asupra consecințelor sărăciei, a nedreptății sociale, precum și asupra îndatoririlor lor față de categoriile defavorizate. Se considera că dispariția sărăciei ar fi condus la stingerea unor conflicte sociale majore, precum și la încetarea definitivă a unor războaie

celor care nu-și puteau câștiga singuri existența din varii motive, ca de exemplu: boli, deficiențe fizice etc. Astfel că, încă din perioada străveche și până în epoca elenistică, cetăți-stat (Atena, Rodos etc.) organizau colecte pentru strângerea de alimente, făceau provizii pentru mese publice și acordau săracilor alocații speciale. Și față de cei bătrâni și neputincioși grecii antici își exprimau cinstirea și dragostea printr-o purtare de grijă specială. Atenția acordată nu se limita doar la părinții/rudele aflați în vârstă, ci se extindea la toate persoanele aflate la o vârstă înaintată. Demosthene îl lauda pe tânărul care își respecta părinții și pe cei aflați în vârstă, iar în opera

scop era satisfacerea nevoilor acestora. Cei care făceau partea din aceste frății purtau numele de *xenoi* (sau „prietenii ai oaspeților”). În afară de aceste *xenoxes*, grecii aveau și azile pentru călători numite *katagogia*, care funcționau pe lângă temple sau se aflau în vecinătatea acestora și care serveau ca locuri de odihnă sau chiar ca spitale. Mai mult, exista și o organizație care oferea străinilor și săracilor asistență medicală și ajutor. Jurământul lui Hipocrate prevedea ca medicul să-și ofere gratuit serviciile, atunci când era vorba de o urgență. Dacă era în vizită într-un oraș, el era obligat să acorde îngrijire bolnavilor de acolo. Medicul statului sau al cetății, trebuia să oficieze vizite la domiciliul oricărui om sărac, care apela la ajutorul său, desigur, fără să pretindă vreun onorariu pentru aceasta. Hipocrate sublinia faptul că motivația unui doctor, în ceea ce privește prestarea serviciilor, trebuia să fie dragostea față de oameni. Adevărata filantropie, în cazul medicului, căpăta astfel atributul de imbold, menit de a-l determina pe doctor să iubească arta de a vindeca. Între doctorii care practicau filantropia se numărau și cei care vizitau

civile.

În concluzie, filantropia grecească avea la bază, în cea mai mare parte, scopuri utilitare și considerații politice, dar avea și o bază religioasă și morală pentru ajutorarea săracilor. Această bază își avea originea în manifestarea bunăvoinței unor divinități precum Zeus, Atena etc., sau semizei precum Prometeu, Heracle etc., față de omenire. De-a lungul întregii istorii a Greciei antice filantropia a fost caracterizată ca o virtute filosofică și practică a elenilor.

Răzvan-Andrei Sorescu

TEZAU Foaie a
Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor șef:
Petre Mihai Băcanu
Redactori:
Gabriela Dumitrescu,
Lorența Popescu,
Oana Lucia Dimitriu,
Luminița Kövari,
Carmen Albu
Tehnoredactare/Prezentare grafică:
Hașegan Ștefan Dumitru
Gabriela Dumitrescu

Tezaur (București)
ISSN 2784 – 062X ISSN-L 2784 – 062X